

N° 46.
 itsemestisilmne
 24-mas aastakäik.

1880.
 Tartus,
 12. Novembril.

Eesti Postimees

Üleüldine ajaleht

Üleüldine ajaleht
Maa- ja linnarahwale

Wälja-andjad ja wastutajad redaktorid:
J. W. Jannsen. Harry Jannsen.

Euleb iga nädalal üks teie wälja, tolmapiikawat.

Rechtstänste forpusrida eht selle runn maffab 5 kop. h.

Tellimisi ja kuulutusi wõetakse „Eesti Postimehe“ toimetuses ja igas tellimise kohas vastu.

Register: Kõne peetud Kesli heategemas seltsis, Peeterburis. — Kodumaa: Tartust: Hülisehest. — Meie linna uue gaasitule leegid. — Meie raubidee küsitulest. — Wljanbi maalaanast: Hõbepluuast. — Kihast: Wene kähkled ja kumid-wähanäitus. — Pärnu maalaanast: Jodobsoni waleatamisest. — Tallinnast: Tallinna Keski Lõnu-laulupidu mälestuse raamat. — Winda Morgenroos. — Wiru maalaanast: Naigule maenitlus.

Sõda kaarelt: Laulukoori 25-aastase jubelipäeva pühitamiseks. — Peeterburi: Suur nähtislaste ja sojalislaste profleed. — Soomisteerumit iga-aastased kuld. — Wäijamaalt: Greekamaalt. — Sirkamaalt. — Kirjavastused. — Jututuba: Kirjad ja teaduslised Soomemaalt III. — Uued raamatud Eesti kirjandusest. — Uus tähtjas raamat. — Naftatilgad. — Kuulutused.

Done

pectus Cesti hantegewas selfis, Peterburis.

Mõbbaalainud Mõhkst kuu 27. päeval, õhtu, pidas „Peeterburi Heategew felts“ oma esinist nõupidamist, jehranis üks teise kutuustainude ja eekselijate waitatunde parast, kus wähe kuulutuse ja teaduse peale mitte piisist niigast meesk- kui peeterburihoost olli kottu tulnud. Koos-olewaid teretas üks praegune felfti eekselijute liige, S. Selli, jündja tönega, mis peale felts waituust- tusega kolm korda Keiseri laulu laulis. Selle järele saiwad felfti pösiustkrijad kõgule ette loetud. Siis teretas Tallinna Koostuse felfti laabil, G. F. Treder, meie noort felfti rõõmustawa tönega, mis ta Wene riigi rahwa lauluga „Sumal Keiseri laitse ja,“ lõp- pes, mille eest meie saatjaid kui osawõtjaid ja ulme- tatud õnnesoowijat sõbraest täname, nitama la- aenustatud rebakori omia ojawõituisse eest, keda küll meie tänui et rõõmusta, waid enami see, kui omad asjad meesse meelest mõnuvalt ja usalduses ilustet- sega kottu sündides ajame, Sumala aunts ja ligi- mees laulsi.

Serra 3. Selligi peetud kõne on järgmine:
 „Austatud olavõttjad ja sõbrad! Mõnebele
 meie jaoks mõis ehk meie tänase õhtu koosoleku pöö-
 juks tundmata olla; neile tahtsin oma sõbra sõnau
 mõõda lühidelt tähenbada, et see meie seltsliku elu
 tuluts ja ligitise kogu pärast on sündinud. Sest
 Eesti-rahwa liikmed olene oma seltsliku elu pöö-
 lest teistest rahvastest taugele maha jäänud. See et
 ole küll meie tunnuse ehk laskuse, vaid endise piine-
 duse aja süü ja wiga. Sest meie wanemate wane-
 mad ei olnud ju muud õppinud tundma ja nägema,
 kui aga teise rahwa ori olema, ja ei tohtinudki ega
 pldanud endisel ajal ükstei Eesti-ane muud paremat

tunda ega mõelda, kui aga omi armukõli herrasid
nende kapi pautude eest kiita ja tänada, mis ka nad
Eesti rahvast harrastwad ja austasid. See mä-
letus on meie rahvaliselt warandus, mis meil endiselt
ajast päratud on. — Aga küni taewa taabille, nüüd
uue aja päike paistab soojemalt, mis ka meie rahwa
elu died ilufarmaks teinud. Meie juure ja õnnista-
tud Keisri Herza Aleksandri I. üks sõna oli siin sooj-
endam päike elu lojutam kerdadine wiisnähvõrg
tuhandist tuulest wintstutud Eestirahwa närtshind elu-
põluse otnud, kui ta ütles: „Ma tahan et pri-
minu rahwos!“ — ja ja orjailled langesid. Aga
nüüdse Keisri Aleksandri II. waltijuse ajal olete alles
oma täielikku priilusi lätte saanud. Ja tema koha
on ka need kaks teist laulusõna tõels kinnud, mis
ütlewad: „Prii oma pinnalt jälle teitaks nüüd Eesti
rahwast elama.“ Mitte üksi Eesti rahwas, waid
kõige Wene riigi alamad wiiswad praegusel ajal
wabadusest kiibelda, nagu üks Eestimees kiibab:
„Nüüd priilus paistab kangelte kui päew ja otka lõp-
nud orjuse lange waew. Eestl tema riigi lapsed
hõistawad ja tja Aleksandrit tõlt kiibawad.“ —

Meie Peeterburi Geslagel, oleme temg
 wabaduse lapfel, fa meitele on tema palju, palju
 head teinud. Ta on kõige pibi meie eest nuretses
 nud, on mitmes asjus meie soovimist fa palwid
 kumba wõtnud, ja ei ole meis kunagi tagasi lüfta-
 nud, nagu fa ses asjas oleme tunda jaanud, mille
 pärast täna oleme teia kottu tulnud. Täname fii
 fa, kui wabaduse ja uue aja lapfel, igal auufal wiil
 wabaduse põlme wiifta üles näidata, fpeerail fa
 oma waeste ja hädalaste lafuf, et nad fa rõdm-
 fatega wiifitwad rõdmfad olla. Raskume üles näi-
 data, et meie fa wabaduse auu wäärkt oleme ja dra-
 midistame, kui tuluf fa õnnelik fee on, Gesti wai-
 mus fa meeles oma jalabe peal täia ja oma pere-

mees olla, ja ära tunda, kui fasilult on seltskond elu, ühendamise, sõbruse ja kottusjundamine, mille jees üles imelisi müdumid wägi elab. Aga kui meie neist asjust veel aru ei saa, siis teeme Eesti nimele palju häbi ja tuunistame, et meie weelgi muud paremat wänt ei ole, kui teise, nõbera rahwa ori olla ja tema ette endid luumardada.

Iseäranis peafime kätanawuse suure jumbelt aasta
 auuks lga heategu üles näitma, et tulujaid asju ära
 tunnemise ja Samaaria mehe halastawasti kõõri roh-
 kesse aru saame, seda püha jummuust oma südamese
 tundes: „Mine ja tee nõndasamuti.“ Siis näewad
 ka teised rahwad, et Gestiased oma Kõigi-Ja auuks
 kõige pidi ligimise armastust püüawad üles näidata,
 kes oma 25-aastase walituse aja sees selle poolest
 kõige rohkemasti eesõpetust näitnud, Selle põhjuse
 peal nii lähemal kui kõige kaugemal Aene riigi nur-
 gas on kätanaw aastal palju uust asutusi, ehitusi ja
 seltsijõu elukse tõusnud. Ka meie sündimise — Gesti
 maal on selle nõnda kui kõige rahwaliku heategude
 ehenemise pärast fuur wiisiküüsksimine; ka nende seas
 on palju headust tehtud ja Kalewide aja Gesti rahwa
 omadust elukse sündinud. Nende hulka tähendam
 Gesti laewameeste seltsi „Linda“ tähtsust, laew
 „Morgengroden“ — hommikupuna wõi koi, selle abi-
 seltsi liikmetest mõned auusad mehed praegu meie
 loosolekust siin aja wõtmas on. Ega siis meiega,
 Peeterburi Gestiased, omas uues ettewõtmises ei pea
 Hiina rahwa jannatjed olemä, kes ütleswad: „Ega
 meie ei wõi targemad olla, kui meie esinawemad
 on olnud.“

See uus felt ja ettevõttmine, kellest ma siin
räägin ja kellele meie ligimise armastuse kasuks nii
palju õnne ja edenemist soovime, on „Peeterburgi
heaategev felt,“ kes Gestl rahwa waimule ja nimele
peab illeiliste tsiga heategevime poolest isedaltist üu

ja tuln tegema, nagu üks selge pilt või kuju siin
mitme sugu ja usu rahwa ees olema, kust meie
rahwa waimu ja usu teud wõija paistawad. Sels
peab meil üks jännis kocht ja sohtutulek olema, kuhu
iga Gesslane oma waba tunnil mõiks selsti nõuu
osawõtmisele tulla, oma meele jahutuleks ja wae-
sema ligimehe heiduse ja halastuse üksnaitmistele,
kõige heategemise poolest neile, kes siin suures lin-
nas üdna halmemais nurlades ilma hea nõuu ja
abita oma igapäewajss hädades sageaste ära uppui-
mas on. Selsepärast on mõni mees meie seast, ise-
ärans üks, keda enamiste ilma mu nimeamata
tunnete, juba selsepärast-paaju 1866 teinud ja waewa
nainud, selle selsti elusse kutsujumiseks ja sels ehituse
ja ühenduse materjali, kui linuufesed nafa wahel oma
peja ehituleks, suure mure ja waewaga tollu kannud.
Sella abits palutalse nüüd kõiki hea asja armasta-
jaid Selli sõpru, et igailis omalt poolt armastuse
jõudu mõbda selle asutusele ohwrid tootks kõige nõuuga,
et ta õige pea järje päile saaks oma heategenat
tööd tegema, mille toimetajad ja tallitajad meie ise
saame olema, nii hästi waranduse kui üleilõise kõige
jäädmiste poolest, misseks üheärans istatwad mehed
eessejõutuleks kõna wallitajad saawad. Selle selsti nõu
ja kohused põhjustitajade järele on waga suures, mis
meie armastuse ja Sumaka õmisteuse põhja päale
saame rajama, mille wael loobame aega mõbda õnne
päale toime saada. Aga kõik halatus on raske.
Kõige raskem head teha triistele, kiategi waelema
ja wõetima inimestele, kellega ei kõlaks nagu suu-
reste tegemisi tebagi. Sels on meid praegu ei
mitte suar, waid üks wõike selstise koos. Aga seft
oi ole wigaj; kõige suuremad jeltskonnad on esmalt
wõistelt, mõne inimsega päale hollanud, ja kui arutu
suureks on nad pärast õnne jubil läinud. Aga Pee-
terburis on ju palsti Gessit rahwaft elamas, kus ka

Intertuba.

Kirjad ja teadustused Soomemaal.

Meie noorema põlve ajajärgul on mitugi tähtsat ja tugevat tunnistust walgele tellitud, millest näha on, et Soome sugurahwad niisamagi anderkindad ja rõõksad on kui muud rahwajärelised. Seba tunnistab elawalt nende rikas laulu omapäisus, Soomlaste Kalewala ning Eestlaste Kalewi poeg, meie hõrnat ja launib rahwalaulud, targad mõistatused ja wanad sõnad; nemad on oma iluuse ja sügawa süü poolest juba kaugele kuulnud. Uuemat ajal on ka selgeks saanud, et Soomlane merepõltsaks ja lauba-ajajaks wõga hästi kõlbas, kuna Eestlased juba 800 aastat tagasi kui wahwad ja julged merepõltsad koguni kuulud olivad. Tunnistusi letastime küll igalt põllult, kui rahwa töd- ja eluga tutvustame, näituseks tapen aga paljalt kaks sellesarnast nimetada, mis meie päivil hiisjutt pakkis tulnud. Eestimisi elawat tunnistust ühe Soomlase rikkait annetist annab üks raamat, mis praegu minu kätte juhtub. Tema pealksiri on: „*Suomen kielten lauseoppi.*“ Raamat on koolide tarwituseks ilmunud ja kõigist, mis silmapaale selle teaduspiltri kohta kirjutati, kõige tähtsilisema kiituse wääriline. Wigaad, mis muistest alati tehti, on tema sest kadunud ja parandatud; iga- ja läänepoolseid Soome murdeid on oma paraja õiguse siise tõstetud, kuna endised raamatud ühissõnailt enam lääne murrete peale rajafid. Dina suuruse poolest on raamat parajad, endiof olivad ilig laiad ja weniatarwad; õpetusjärel ehk system on selgem, hõlranis ajahõnade pruutluse õpetus hoopts tuumafam.

Hääd meeleaga tabafin lugujatele jelle raamatu meistrelt nimetada, kui ta muul eneselt tuttav oleks; niipalju aga olen temast kuulnud, et olaw Soome keele uurija, kes ka Ungari keeltki näitav oskawat, keegi muu ei ole kui üks footipole Hämeelinnas gymnasiumis. Mõis sellest aga tuleb arwata, kas on see footimeistritelle auuks või häbits, kui footipolefid ise enesetele hakkawat raamatuid muurefjema? Ka Eestlastel mõib nimetatud raamat mõnes tiifis fashu- liti olla, mõnelt lehele, kes lühikesel ja felaet

Gestitkeele lause õpetust kirjutab tahab, kus juures
muidugi Soome keelega võrdlemine hädasti tarvis
säheb. Mõisuguse tõe peale on minu armates jesse
keele kohta nimetatud raamatus seletus üsna tarvi-
lisset selge ja täieline.

Maagu kuulnud olen, saab wisti yea üks Soome keele õpetus raamat „K. Suomalaisen Finnilische Grammatik“ Eesti keeli ümmer pantama. See laufe-õpetus jaaks loomulikult kui ülesaw nimetatud raamatu tõine jagu ja eestise täiendajaks ümmama.

Tõine aht, kellest miniu onia ja kõitide Wane-
muise järelelulijate võõmks arwan rääkida pidawat,
puututis meile teatriksse. Soome teatri ojawam liige,
neiti H i b e r g, kes selle aastas suwe ajal Wiini
linnas teatrimängu kunsti ebasst harjutamas käis, oli
Wiini linnast Waba-Peeti linna oma sõbra, tobtu-
pruuti Szjunnjeib waatamas käinud. Proua Szjunn-
jei oli enne Ungria maale minemast ja Soome
teatri liige olnud. Ungria päälinnas wõtnud neiti
Ahlberg nõuaks oma sõbra proua abil Ungria rahwa-
liste teatris ja Ungari näitlejate (teatri mängijate)
hulgas ja kõrmas näidelda ("mängida"). Rahwa
Soome neiti ei ostanud küll koguni Ungria keelt,
aga tema tahtmine ei olnud ka fugugi Ungarlaste
aina ojawat mängu näidata, waid palju enam
Soomlase kunsti ja ojawuust ja sellepärast wõtnud
tema julgust rindu ja ei kõnelnud teiste mängijate
kõrmas Ungria külli mängibes ei mitte U n g r i a,
waid S o o m e keelt. Nüguine ettewõõtmine suu-
res päälinnas, olgu küll Soome sugurahwa, sellegi-
pärast itta wõõra rahwa ees kuuljatele hoopis wõõ-
ras keeles mängida, selleks, — seda peab igaküls teä
suure linna asju ja tema karedast tohtumõistlusest
wõõra kummitu waatu wädegi tunneb, tunnistama,
— selleks kulus wäikefel neiuksel wistist enam wah-
uust ja julgust ära kui mõne terwe riigemendil
labengi korral. Küli alustusel wõtnud ka kõrgeb
Magyapard ja Ungria päälinna suured faksad wõistef
neiuksel ning tema julgust naerutad; aga ei wäl-
tanud karta aega, ning pea uruistastwad waafojad naer-
mist ära ning naeru asemele astus käis ja täieline
imeestamine neiti ilubuse ning tema puhja, ojawia ja
peentiste mängu üle. Wiimaks laanud neiti Ahl-

berg oma määnguga Ungarlaste sõdant nõnda liigutata, et teguni nutt naeru ajamele astus ning pööritvastajate keskes ühte puksu sõnu kuuldi, kui: „Eks ta ole lena?“ „Kuuulus tüdrukul!“ Nõnda tulles waimuga!“ j. n. e. Terve päällinn oleswat sell ajaj oke kui liikumas olnud, ei kufagil ei kõnelnud enam muust kui aina Soome neiupefseft. Nõnda tunnis-tawad Buda-Pefsti ajalehed, leda hulga laupa tun-nistufes Soome tobumaale jaadet. Remad oli-wad käis armastufest ja kiitufe laulufst tema wastu; Ungarlafjed hakkawud torraga Soome sugulust nii tufi-felt meelde tuleutama, et tuju ei tahtnud enam ofja lõppedagi. Neiufoe saanud ühe õhtuga Buda-Pefsti linna armufeseks ning kõil tunnistafiwad leda ühe juuga juurefs hufnistufst, ei olnud tial Buda Pefsti linnas üfs naesterahwas nõnda fuure innega näi-delmud, nõnd nõnda kate pääl tantud kui neiti Ahl-berg. Ühe torraga liti toredal päällinna rahwal Angria ja Soome rahwa sugulufst rindu ja laua aega ei faanud päällinnas muust kõnelnud kui Soome rahwafst ja tema kenamafst lapfesi, neiti Ahlbergifst. Neiti Ahlberg on fellepärast oma ifjamaale enam auu tosnud, kui keegi enne leda wäljamaal on jõud-nud; temia on ühe aimst õhtuga Soome ja Angria sugulufe tohta enam maad wõtnud ja ära wõitnud kui kiti Soome ja Angriamaa feekuurufst ja wai-mumeheid omas eluafas ühte kofku. Nõnda kirjutafiwad Buda-Pefsti ajalehed fell ajal.

Pärast teatrimängu lõpetust saanud tema auks ühes viibud ära peetud, kuhu õige ülemad pöölinna aumehhildid, profesforid ja ajalehtede toimetajad kofku kogufuhtab teda auustama ja temale õnne soovima. Pea kofil Ungriaans sauremad ja kofhtamad teatrid, n. f. Klauß nburgi linnas, Debrenziuris, Szegedinis palunud teda mõneld õhtuks oma suure tulla näitlame. Pärast poole faab netti Ahlberg jalle kofumaale Helsinki linna tagafi tulema ja Soome teatris jäändapall mängima ja viist faab Soome pöölinna rahvas ja ifearantid tema voor fugu, univertfiteid kofanifud teda niifanna suure waimustufega wafstu wõitma kui Ungria pöölinna rahwas.

Olen ma niid Soomenna heledamast tõhest kuufimängu wõllul rääfinud. fii ei tohi ma teilel

niisama heldeast tähest kunstlause põllist mõbda minna. Niisugune Soomemaa kunstiaera hele täht on neiti Alma ja Johanna, kes ka ju osalt Tartu ja Tallinna Eelilaste tutvaks on saanud. Alma Johanna on Helsingi linnas Soome opera ehk kunstlause teatri tähtsam liige. Tema nimi on juba üle Euroopa tutvaks saanud ja kes nüünil ajal tema meelitawat ja fiiski tanget ja jõuikast laulu kuulda jät, see ei unusta teda wiist nii pea jälle ära.

Si teada meie omal maal ühna kätte peal lan-
netasse, on iseeneest määsta, aga ka wäljamaal auus-
tataffe teba, nii kui ma ise Tartu linnas näha sain,
teenitud kiitusega.

Minna jultuusin sell ajal Tartus olema, kui neiti Alma Fohström saakamas konferti andmas käia. Pea kõik, kellega minna Tartus kofku sain ja tema ille rääkisin, tunnistasid, et nii palju ja vaimustavat kunstnikit auustamist Tartus peaaegu veel ei ollu nähtud, kui Alma Fohströmi konfertiides. Tartu ümberseetedi noor sugu näitas neiti eses otsegu pöhvili maha langeva tähtsivat; ei olnud tulj ei äru ega offa. Miisajama, kõneleivad ajalehed; olemat vastiühimine ka Riia linnas olnud, ning ka siin ei tahnud lange ja vaimustav auupakkumine offa lõppeda. Sõdranes neiti Soome lauljisi nõudnud kuuljad elavalt vastu. Neiti Fohström on aga seda võõra ja oma sugu rahva auustamist ka täieste ära teeninud, mitte üfti oma laulu ilutseb, vaid ka oma südame ning mõtete puhtuse poolest. Alma Fohström on käie were ja südamega oma Soome isamaa truul ja viglane lays offa olnud ja jels iffa jäänud, olgu kääl, et Rootlimeeliste ofafond suure auupakkumise ja muu kummete naal teda saagedaste on püüdnud jellest patust pöördet. Alati on tema tõutanud et ka ial ega kimas ei tahta et Rootslafes ega muulafes heita ega jels peetud saada, vaid tahta oma kääl Soome maaj ja rahva truult lapses jada.

Tartu Linnaas olivad kontserdi wahetajal mõned jaaßlilmas universiteedi paaßlil studerijad Soomlased ja Ceßlased teba teretamas ning õme joetomas kätanud. Meiti römustatunud wäga õma fugarahwa õpitiß nääs. Sittu joosßlil kätunud üks noormees, kes näis se. wältoomas õma rahpa aits ja kaluts

Benfari poolest lubatud. — Tallinnas, 10. Novembri t. p. 1880. — Tartus trüffija S. Laakmann.